

AZ ORSZÁGOS SZÉCHENYI-KÖNYVTÁR PETŐFI-KIÁLLÍTÁSA.

A mult év derekán, amikor az évszázadi PETŐFI-ünnepek programja mindinkább kibontakozott, a Magyar Nemzeti Múzeumban legott felmerült az a terv, hogy az ország hódolatában ez a legrégebb tudományos és közműveltségi intézet is vegye ki a maga részét.

Az Orsz. Széchényi-Könyvtár vezetősége nagy szeretettel karolta föl azt a gondolatot, hogy a könyvtárnak PETŐFIRE vonatkozó gazdag és változatos anyaga ünnepi kiállítás keretében közszemlére kerüljön. A Nemzeti Múzeum főigazgatóságának melegen pártoló fölterjesztésére a miniszter úrnál is helyesléssel találkozott a PETŐFI-kiállítás terve, s ez a legmagasabb fórum rövid úton hozzájárult annak megrendezéséhez.

A kiállítás megnyitásának időpontjául az év végét tűzték ki, hogy ily módon a Nemzeti Múzeum ünnepe külsőleg is szorosan bekapcsolódjék az országos ünneplés legkimagaslóbb időszakába.

Október hó végén fogtunk hozzá az anyag egybeállításához és pár héttel utóbb már a helyszínén való elrendezés munkája is megkezdődött. Karácsony tájára elkészült ez a munka is, s az év utolsóelőtti napján a magyar szellemi élet kitünőségeinek jelenlétében a gyengélkedő minisztert helyettesítő kultuszállamtitkár úr a kiállítást ünnepiesen megnyitotta és átadta a legszelebb körű nyilvánosságnak.

Ezt a legtágabban felfogott nyilvánosságot már eleve biztosította az is, hogy a Nemzeti Múzeum a közönséget a hétnek előbb öt, utóbb pedig mind a hét napján díjtalanul bocsátotta a kiállított kincsek megismerésére. A kiállítás csinos külsővel megjelentetett vezető-katalógusának árát is a lehető legméltányo-

sabban, egy villamosjegy árában állapította meg. Ezeknek az intézkedéseknek meg is volt az az eredménye, hogy a kéthavi nyitvatartás ideje alatt kevés híján másfélszázezer látogató fordult meg a kiállításon, és a kétezres példányszámban kibocsátott katalógus már az első hetekben kifogyott, s rövidesen második kiadást kellett belőle rendezni; ez az újabb kétezer példány azután a kiállítás bezártáig szintén elkelt.

A megnyitást megelőző napon a sajtó képviselői számára külön bemutatás volt, és valamennyi fővárosi napilap a mai papirosínség idején szokatlan terjedelemben emlékezett meg a kiállításról és ismertette annak anyagát.

Kiállítóhelyiségül a Nemzeti Múzeum épületének köralakú, üvegtetős kupolacsarnoka szolgált. Részben a fal mentén, részben a terem belsejében összesen tizennyolc vitrina, illetőleg asztaltárló fogadta magába a kézirat- és könyvanyagot. A bejáratnál szemben, bordóvörös függöny előtt, zöld növénydísz közepén Izsó Miklós fehér márványból készített PETŐFI-mellszobra díszítette a termet.

A rendezés a kiállított anyag csoportosítását a körfal mentén balról-jobbra haladó körséta formájában oldotta meg. Középponti helyre — fontosságához és érdekességéhez mérten — mindenütt a kéziratgyűjteményt helyezte. Ez a gyűjtemény az, amelyet a Széchényi-Könyvtárban amúgy is elkülönítetten, *Petőfi-ereklyetár* néven őrzünk.

Ilyen külön relikviagyűjteménye egyedül PETŐFIVEL kapcsolatos darabokból van a könyvtárnak. Majdnem fél évszázad óta gazdagodik és egészítődik ki ez a mérhetetlen becsű kollekció, amely ma már darabszámával is, jelentőségével is felülmúlja a PETŐFIRE vonatkozó emlékek bármelyik más gyűjtőhelyének anyagát.

1875-ben GYULAI Pál gyermekei házi nevelőjének, TÖRÖK Pálnak végrendelkezéséből jutott a Nemzeti Múzeum az első PETŐFI-ereklyékhez. E darabok közt volt pl. PETŐFI Sándor ama bőr jegyzettárcája is, amely ezúttal is egyik legérdekesebb és legtöbbet szemlélt tárgya volt a kiállításnak. Ugyancsak a legrégebbi szerzemények közé tartoznak PETŐFINAK BAJZA Józsefhez írt levelei; ezeket BAJZA özvegye ajándékozta könyvtárunknak.

1880-ban PETŐFI István, a nagy költő öccse, hagyományozta a Nemzeti Múzeumra mindazt a páratlan becű anyagot, amit részben bátyja örökségként átvett, részben kegyeletes gondossággal kibővített és híven megőrzött. Ez a gyűjtemény mai relikviatárunknak mintegy felét jelenti; a darabok jelentékeny voltát tekintve pedig ma is legértékesebb része az azóta kétszeresére megnövekedett ereklyekollekciónknak. Kiállításunkra a legtöbb elsőrangú darabot ebből szemeltük ki. Hálánk és megbecsülésünk külön jeléül egy kis vitrinában azt a fekete bőrkasszettet is bemutatottuk, amelyet PETŐFI István bátyja emlékei számára készített s ezekkel együtt szintén Múzeumunknak juttatott.

A 90-es évek során GYULAI Pál közvetítésével került hozzánk több értékes PETŐFI-relikvia, köztük három hosszabb elbeszélő költemény kézírata, meg az 1845/6-ban írt valamennyi költeményt tartalmazó vastag füzet.

Századunkban azután ismét két írói hagyaték átvételével gazdagodott jelentékenyebb mértékben a gyűjtemény: 1911-ben GYULAI Pál, a következő évben pedig JÓKAI Mór irodalmi hagyatékának megszerzésével.

A legutóbbi évek gyarapodása már inkább csak a PETŐFI-család tagjaival kapcsolatos darabokra terjed ki.

Ebből a *Petőfi-ereklyetár*-ból a kiállításon két egyoldalas meg két kettős asztaltárlóra valót mutattunk be. Egyben-másban — a zsúfoltság elkerülése és az áttekinthetőség céljából — igen fontos darabokról is le kellett mondanunk. Így ARANY Jánosnak PETŐFI-hez írt leveleiből huszonkilencet őrzünk, de csak hatot állítottunk ki. Az egy-egy év termését magukba foglaló füzetek sem adhattak számot ezen a kiállításon gazdagságunkról, hiszen azokat leveleikre szétszedni sem hajlandóságunk, sem jogunk nem volt, s ezért csupán egy-egy (lehetőleg általánosan ismert) költeménynél tárhattuk fel a nézőközönség előtt.

És mégis hét elbeszélő költemény, meg huszonhat lírai vers kézírata volt látható, a költő életének legkülönbözőbb időszakai-ból. Az ifjonti emlékek, irodalmi zsengek külön csoportban sorakoztak fel.

A költő prózai műveiből és fordításaiból is bőséges mutatót nyújtottunk, valamint levelezése is tizenhat tőle írt és tizenöt hozzá intézett levéllel került bemutatásra.

A szabadságharc éveivel és eseményeivel összefüggő ereklyék ismét külön csoportban helyeződtek el. Ez a csoport — a benne foglaltak páratlan érdekességénél fogva — egyik legvonzóbb látni-valója volt kiállításunknak.

A PETŐFI-kéziratokat még kiegészítették PETŐFI ceruzarajzai is. Ilyet is többet bemutathattunk, aszódi kisdíák-korától az erdélyi hadjárat idejéig.

Ez a tulajdonképi *ereklyetár* magában véve is gazdag és minden tekintetben elsőrangú anyaga lehetett volna egy emlékkiállításnak. Darabjainak részletesebb felsorolásába itt nem bocsátkozunk, hiszen a kiállítás e részét a közkézen forgó katalógus is egytől-egyig feltünteti és a szükséghez mérten kommentálja is. Inkább a kiállítás egészéről akarunk képet adni, mintegy tervrajzát megörökíteni.

A kéziratos részt nagyszámú nyomtatott anyaggal egészítettük ki. Ez az anyag az alábbi csoportok szerint tagozódott.

Hírlaposztályunk darabjaival PETŐFINEK az egykorú sajtóban való tükröződését akartuk legalább szemelvényesen megmutatni. A hírlapanyag már az újságpéldányok nagy térfogatánál fogva sem igen alkalmas kiállítási matériául. Egy üvegszekrényt betöltő mutatóval azonban így is sikerült fogalmat adnunk a PETŐFI személyével és művészetével foglalkozó korabeli megnyilatkozásokról. Első kritikusi közül csak a legnevesebbek cikkeit tártuk fel s a költő műveinek első megjelenéseiből is csak néhány jellemző darabot mutattunk be. Ezenkívül egy-két röpcédulával is élénkítettük ezt a csoportot. Ennek az egész hírlapcsoportnak gondos és mindenben a lényegeset hangsúlyozó egybeállítása főként BAJZA József dr.-nak, hírlaposztályunk vezetőjének szakértelmére vall.

Az egykorú PETŐFI-irodalom e csoportjának mintegy természetes folytatásul kínálkozott a következő rész: az újabb PETŐFI-irodalom, a költő halálától napjainkig. E részben a rendezés főleg

SZINNYEI József, az utolsó évek termését illetőleg pedig PINTÉR Jenő kitűnő bibliográfiájának adataira támaszkodott. A kiállítható módon, tehát könyv vagy füzet alakjában megjelent dolgozatok úgyszólván hiánytalanul megtalálhatók voltak abban a három faliszekrényben, amelyet ez a csoport elfoglalt. Le kellett azonban mondanunk mindarról, ami folyóiratokban vagy a napisajtóban jelent meg, pedig tagadhatatlan, hogy PETŐFI-irodalmunk egyik tekintélyes és épen nem legcsekélyebb értékű hányada ilyen módon látott nyilvánosságot. Az első két szekrényben időrendet követtünk a felállításban; kezdtük az önkényuralom idején megjelent első méltatásokkal és végeztük a centenáris esztendő legújabb termékeivel. A második szekrényben azután külön csoportban egybeállítottuk a PETŐFI-irodalom legdöntőbb fontosságú kiadványait: GYULAI Pál, FERENCZI Zoltán és MELTZL Hugó műveit a ZILAHY Károly-féle első életrajzi kísérletet, a Petőfi-Múzeum meg a Petőfi-Könyvtár sorozatát. A PETŐFI-irodalomnak fentartott harmadik szekrénybe az évkönyv-, album- és almanach-termesztett anyag került s végül — mintegy a csoport kiegészítéséül — a költővel foglalkozó külföldi irodalom. Német, angol, francia, olasz és spanyol művekből álló szép sorozat tanuskodott itt PETŐFI világirodalmi nagyságáról.

A költővel foglalkozó irodalom (hírlapok és könyvek) épen a terem körfalának felét foglalta el. A jobboldali másik félkör négy faliszekrényébe azután PETŐFI műveinek kiadásai kerültek, kettőbe az eredetiek, kettőbe pedig a fordítások. Az eredeti kiadások sorozatának lehetőleg teljes egybeállítása leginkább FERENCZI Zoltán bibliográfiájának útmutatása szerint volt lehetséges. Itt is időrendben haladtunk, s csak a kevés példányszámú, bibliofil és amateur kiadványokat meg a diszműveket választottuk külön. PETŐFI-kiadások dolgában könyvtárunknak is érzékeny hiányai vannak, és csekély vigasztalásunkra lehet az a körülmény, hogy Magyarországon egyetlen olyan könyvtár vagy múzeum sincs, amely e részben hiánytalan gyűjteményt mondhatna magáénak. A magyarnyelvű kiadások két faliszekrénye között külön asztaltárlóba gyűjtöttük a költő életében megjelent kiadások teljes,

pontos időrend szerint sorakoztatott kollekciónak. Ennek valamennyi darabját szép, hibátlan példányban őrzi könyvtárunk.

Az idegen nyelvekre fordított PETŐFI-művek szintén két szekrényt töltöttek meg, az egyiket a német fordítások, a másikat a többi tizenhét nyelven megjelent áttüzetések. E csoportban természetesen ki kellett terjeszkednünk az anthológiákra is, hiszen a nyelvek egyikén-másikán csak ilyen módon jutott tolmácsoláshoz PETŐFI művészete. A fordítások egybegyűjtését nagy mértékben megkönnyítette dr. GULYÁS Pálnak könyvtárunk kiadásában megjelent kitűnő bibliográfiája.

A terem közepén felállított két nagy kétoldalas üvegesszekrényt majdnem egészen elfoglalta a zeneművek csoportja. Ennek anyagát kiváló zenei szakemberünk, LAVOTTA Rezső válogatta ki, majd LAVOTTA súlyos megbetegedése után Múzeumunk jeles zenei tudású főtitkára, dr. ISOZ Kálmán folytatta az anyag egybeállítását, s annak elhelyezését is teljesen ő oldotta meg nagy sikerrel. Kellőképen kiemelte zenei kiválóságaink PETŐFI-kompozícióit, a többi darabokkal pedig egyes sorozatokat mutatott be, hogy így bizonyítsa PETŐFI egy-egy költeményének állandó ihlető hatását zeneszerzőinkre. Külföldi kiadványok is élénkítették a gazdag kóta-anyagot.

A zeneművek szekrényeinek egyikében néhány polcot fenntartottunk a népies vagy éppen ponyvaszerű PETŐFI-irodalom szemléltetésére. Ilyen természetű gyűjtemény tudtunkkal ez ideig még nem került a közönség elé. A sokszor valóban eldugott, alig sejtethető helyen vagy módon megjelent ilyenféle PETŐFI-kiadványok és átdolgozások kinyomozásában nagy segítségünkre volt BAROS Gyulának a *Magyar Könyvszemlé*-ben kiadott, ezzel a tárggyal foglalkozó derék dolgozata.

Egy kis sorozattal mutatót adtunk a gyermekirodalomnak s általán a paedagógiai célzatú könyvkiadásnak PETŐFIVEL foglalkozó termékeiből is. E részben könyvészeti előmunkálatok nem álltak rendelkezésünkre.

Főleg a bibliográfiai vezetőfonál hiánya okozta azt is, hogy a PETŐFIVEL kapcsolatos magyar szépirodalom alkotásait nem tár-

tuk fel a kiállításon. A rendezésre fordítható idő rövidege megakadályozott abban, hogy ily irányban behatóbb tájékozódást nyerhessünk. E könyvészeti hiányon BAROS Gyulának az a hatalmas anyagú összeállítása lesz hivatott segíteni, amely épen a *Magyar Könyvszemle* jelen füzetében kerül nyilvánosságra.

Az ereklyeláda vitrinájában kínálkozó teret arra fordítottuk, hogy PETŐFI könyvtárának fenmaradt darabjaiból nyujtsunk mutatóban egy kis csoportot. Itt főleg a dedikált, vagy a költő névbeírásával ellátott példányokat helyeztük szem elé.

Nagyjában a fentiek szerint tagozódott a kiállítás anyaga. Ezt azután még kiegészítettük és nyilván érdekesebbé is tettük a költő hozzátartozóinak, nejének, fiának, öccsének meg ipának ereklyéivel. E tekintetben szűkre fogtuk a kereteket és ereklyetárunk idevágó részéből csak azt vontuk be a kiállításba, ami PETŐFI személyével is erősen kapcsolatos. Juliát is, Zoltánt is és PETŐFI Istvánt is igyekeztünk bemutatni költői kísérleteikben csakúgy, mint életüknek minden olyan vonatkozásában, amely PETŐFI pályájához vagy emlékéhez fűződik. Elhanyaglásuk emlékét lehetőleg kirekesztettük ebből az emlékkiállításból, amely minden egyes darabjával a nagy magyar költői lángelme dicsőségének kívánt jelentőségben és külső méreteken egyaránt hatalmas emléket emelni

RÉDEY TIVADAR.